

Філософська система Ясперса орієнтована на переосмислення людину свого місця і ролі у світовому процесі, і на повернення людини в реальний світ, з якого ми беремо початок, але який мислимо, як міфологічний і недосяжний образ. У світ де людина є реальною формою життя, а не лише купою документів, які визначають її вартість.

Т. А. Фостяк, асп., НУ "КМА", Київ
taras.fostiak@gmail.com

ОНТОЛОГІЯ ЦІННОСТЕЙ МАКСА ШЕЛЕРА У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ "ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ІСНУВАННЯ" ЦІННОСТЕЙ МАНФРЕДА ФРІНГСА: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

"Цінність" – одна із фундаментальних категорій етичного вчення Макса Шелера (1874–1928), magnum opus якого "Формалізм в етиці і матеріальна етика цінностей" (1913/1916) є чи не найрадикальнішою в історії філософської думки спробою фундування етики на засадах теоретичного оприявлення ціннісних змістів та ієрархій. "Матеріальна етика цінностей", засадничена феноменологічним методом, покликана поєднати моральний абсолютизм та емотивізм, епістемологічний апріоризм і ретельне вивчення змістово визначених цінностей – концептуальні настанови, що традиційно перебували у протистоянні. "Цінність" (Wert) постає як вузлова категорія матеріальної етики, в якій сходяться всі згадані настанови, адже саме вона – пізнана а пріорі як абсолютна – утворює фундамент морального обов'язку. Відповідно, з'ясування змісту Шелерової аксіології має принципове значення. У всьому ж комплексі питань про цінності, питання про їхній онтологічний статус постає як логічно первинне й фундаментальне. Ми спробуємо оприявити Шелерове розуміння буття цінностей. Для цього ми звернемось до вчення про "функціональне існування" цінностей, яке запропонував американський дослідник Манфред Фрінгс для прояснення Шелерового вчення про спосіб буття цінностей. У ході критики Фрінгсового тлумачення ми запропонуємо декілька інтерпретаційних схем (два "рівні" буття цінностей, генетична й онтологічна первинність цінностей) для глибшого розуміння Шелерової аксіології.

"Цінність" – не тільки найфундаментальніша, а й найбільш тьмяна й проблематична категорія Шелерової етики. Концептуальний вокабуляр останньої містить цілу низку онтологічно "навантажених", і при цьому недостатньо прояснених, формул: так, авторові "Формалізму в етиці..." йдеться про цінності, як "дійсні" (wirkliche), "наявні" (bestehende), "абсолютні" (absolute), "автономні" (selbstständige), "первинні" (ursprüngliche), "об'єктивні" (objektive), "предметні" (gegenständliche); крім того, у зв'язку з феноменом цінностей Шелер вживає такі слова/терміни/метафори як "буття" (Sein), "існування" (Existenz) та "факт" (Tatsache). Ця насичена онтологічна "палітра" неабияк заплутує дослідників, не тільки підштов-

хуючи їх до хибних інтерпретацій, а й ускладнюючи саму постановку питання про буттєвий статус цінностей. Відтак неодмінною передумовою адекватного підходу до Шелерової етики має бути ретельне прояснення контекстів ужитку означених слів/термінів/метафор.

При розгляді Шелерової онтології цінностей насамперед слід врахувати ненаголошене, однак принципове, розмежування двох "рівнів" буття цінностей. До першого "рівня" належить буття цінностей як елементів *стихійного* емоційного досвіду (переживання краси зоряного неба). До другого ж "рівня" – буття цінностей *per se*, що підлягають пізнанню в *методичному* феноменологічному досвіді (пізнання краси як такої). Відповідно до цих двох "рівнів" цінності здобувають почасти різнопланові онтологічні характеристики. Так, цінності "існують" чи "наявні" у світі як властивості (Wertqualitäten) конкретних благ (Güter), в яких вони набувають характеру "дійсних" [Scheler M. Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik. – Halle : Max Niemeyer, 1916. – S. 16]; відповідно зникнення чи трансформація благ позначається і на їхніх ціннісних властивостях. Однак *самі по собі* цінності не "існують" і не є "дійсними", а утворюють "ідеальні об'єкти", що перебувають за межами "дійсності" та "існування"; вони – "автономні" (selbstständige) і "об'єктивні" сутності, пов'язані між собою необхідними зв'язками і структуровані в об'єктивну ієрархію. Між досвідною репрезентацією цінностей та ідеальною сферою цінностей пролягає онтологічна прірва аналогічна до тієї, що має місце між дійсними просторовими формами та ідеальними законами геометрії. Саме цінності *per se* постають як критеріологічний фундамент моральної оцінки та належності (Sollen), а отже як найперший предмет етичного запитування. Сплутування ж обох "рівнів" буття цінностей призводить до неадекватної постановки питання, а відтак і хибних інтерпретацій Шелерової етики.

Неврахування принципового онтологічного розрізнення визначило зміст т. зв. "концепції функціонального існування цінностей", яку запропонував Манфред Фрінґс для прояснення способу буття цінностей у Шелеровій аксіології. Так, Фрінґс тлумачить Шелерів підхід як спробу описати *сутність* цінностей як *даних у почутті*, а не цінностей як *таких* (values themselves), доходячи висновку, що цінностей немає поза почуттями, так само як кольорів немає поза баченням [Frings M. Mind of Max Scheler. – Milwaukee : Marquette University Press, 1997. – p. 25]. Вважаючи таку інтерпретацію звичайною констатацією позиції Шелера, Фрінґс упускає принципове онтологічне та етичне значення ціннісної ієрархії та ціннісної аксіоматики, котрі за своєю *сутністю* якраз репрезентують автономну та об'єктивну царину цінностей, яка хоч і розкриває себе в актах почуття, однак перебуває поза будь-яким онтологічним стосунком до них. Так, цінності "існують" у сфері "дійсних" благ, і саме як ціннісні властивості (Wertqualitäten) благ вони постають у нашому емоційному досвіді, однак той "факт" (як чистий/сутнісний "факт"), що "існування" позитивної цінності саме є позитивною цінністю (аксіома I.1. ціннісної аксіоматики), належить до ідеальної сфери цінностей, яка не

"існує"; так само вищість цінності сакрального перед цінністю задоволення засвідчує себе в акті почуття саме як вищість у структурі *об'єктивно* ієрархії, що онтологічно не пов'язана із самим актом почуття. Відтак хибно інтерпретуючи Шелерів підхід до онтології цінностей, Фрінґс зосереджується на спробі проявити "рівень" буття цінностей як елементів досвіду; хоч він і приділяє значну увагу розгляду самої ієрархії цінностей, однак не охоплює її автентичного онтологічного та етичного змісту.

Концепція Фрінґса про "функціональне існування" цінностей призводить і до іншої проблеми, – а саме сплутування генетичної та онтологічної первинності цінностей. Хоча Фрінґс не надає належного значення буттю цінностей *per se*, все ж ідеальна сфера цінностей представлена в нього у своєрідній *квазі-формі*. Так, згідно з означеною концепцією, цінності "повинні вступити у функцію з чимось для того, щоб бути" [ibid. – р. 24]: така позиція *логічно передбачає* поділ цінностей на досвідно наявні і не-наявні, при тому, що другі все-таки повинні мати певний *онтологічний статус*, який дозволяв би їм вступати у "функціональну взаємодію" з чимось і переходити таким чином в "існування". Ці не-наявні цінності Фрінґс порівнює із спектром кольорів, який нібито має "вступити у функцію" з певним субстратом, щоб "існувати", чи зі світлом, яке проявляє себе лише в контакті із певною поверхнею. Таким чином, цінності виявляються в чомусь подібними до спектру чи світла, однак залишається загадкою, *яким чином* і взагалі з *чим* вони повинні "вступати у взаємодію", щоб проявитися. Головним же логічним наслідком цього положення Фрінґса є те, що не-наявні і наявні цінності виявляються приналежними до одного ланцюга взаємодії при збереженні різних онтологічних статусів; у зв'язку з цим постає питання: яким чином "предмети", наділені різним онтологічним статусом, можуть впливати один на одного? Питання закономірне, проте риторичне, адже відповідь проста – ніяк. Згаданий квазі-онтологічний рівень цінностей не зміг би на щонебудь впливати (якби він взагалі "був" – бодай в якомусь значенні). Саме ж його виокремлення, як і розгляд "буття" спектру як взаємодії з "чимось", є помилкою, що ґрунтується на хибному тлумаченні позиції Шелера. Ідеальні цінності первинні не *генетично*, тобто тим, що вони якимось загадковим чином долають власні ідеальні межі і "приходять" у світ (як це випливає із ходу міркувань Фрінґса), а *онтологічно*, – в тому сенсі, що структурні зв'язки, притаманні ідеальній сфері цінностей, завжди етично "значущі" для царини дійсного, хоча й не завжди втілені в "дійсності": зробити їх "наявними" може тільки особа, що відчуває об'єктивний ціннісний лад і діє у згоді з ним, – однак в цьому випадку відсутній який-небудь онтологічний "перехід" між ідеальним і реальним в строгому, а не суто метафоричному, сенсі. Концепція "функціонального існування" цінностей Фрінґса хоч і опосередковано, та все ж однозначно передбачає згадану генетичну модель цінностей, до того ж викривлюючи їхній автентичний онтологічний зміст.

Отже, з'ясування змісту категорії "цінність" має принципове значення для розуміння Шелерівського етичного проекту. При цьому питання про її

онтологічний статус постає як первинне і фундаментальне. Хоча Шелерів онтологічний "вокабуляр" неуніфікований і досить заплутаний, змістово можна виокремити два "рівні" буття цінностей, – а саме ідеальну сферу цінностей самих по собі і сферу цінностей як елементів стихійного досвіду. Концепція "функціонального існування" цінностей, яку запропонував Манфред Фрінґс, сплутує обидва "рівні", впадаючи у низку суперечностей; подальшим же наслідком цієї помилки є сплутування онтологічної і генетичної первинності цінностей, що зрештою цілковито викривлює їхній автентичний онтологічний та етичний зміст.

В. І. Цимбал, директор Наукової бібліотеки БДМУ, Чернівці
А. В. Клічук, канд. філос. наук, доц., співроб.
Наукової бібліотеки БДМУ, Чернівці
k-o-r@mail.ru

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ БДМУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

*Освіченість – це те, що
залишається в людини, навіть тоді,
коли все інше вона може втратити...
Конфуцій*

Філософія життя людини – це процес отримання знань і мудрість у грамотному їх застосуванні. Формувати стійку мотивацію важливості підвищення інформаційної культури неможливо без натхненного викладання, демонстрації можливого практичного застосування знань у зв'язку з життєвими планами та орієнтаціями студентів, використання нових і нетрадиційних форм та методів навчання, їхнього чергування. Сучасне інформаційне суспільство важко уявити без новітніх засобів, за допомогою яких людина отримує свої знання, обмінюється думками, вирішує різноманітні соціальні й побутові проблеми. Інформація – продукт цивілізації, рушій її прогресу, важливий складник змісту освіти особливо у галузі медицини. Здорова та освічена людина – це велика цінність і продуктивний ресурс держави. Саме тому бібліотека й освіта – це поняття одного роду.

Бібліотека БДМУ – це потужний інформаційний центр, важливий елемент навчально-виховного процесу, обов'язковий структурний підрозділ навчального закладу, який здійснює інформаційне, культурно-просвітницьке забезпечення навчально-виховного процесу як у процесі аудиторних занять, так і поза лекційний час. Перш за все, робота бібліотеки спрямована на забезпечення фахових інформаційних потреб, але не обмежена тільки професійною направленістю.